

Avizul Comitetului Economic și Social European privind Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor – Deschiderea educației: metode inovatoare de predare și învățare pentru toți, facilitate de noile tehnologii și de resursele educaționale deschise

[COM(2013) 654 final]

(2014/C 214/06)

Raportor: **Gonçalo Lobo XAVIER**

Coraportor: **Pavel TRANTINA**

La 25 septembrie 2013, în conformitate cu articolul 304 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, Comisia Europeană a hotărât să consulte Comitetul Economic și Social European cu privire la

Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor – Deschiderea educației: metode inovatoare de predare și învățare pentru toți, facilitate de noile tehnologii și de resursele educaționale deschise

COM(2013) 654 final.

Secțiunea pentru ocuparea forței de muncă, afaceri sociale și cetățenie, însărcinată cu pregătirea lucrărilor Comitetului pe această temă, și-a adoptat avizul la 6 februarie 2014.

În cea de-a 496-a sesiune plenară, care a avut loc la 26 și 27 februarie 2014 (ședința din 26 februarie 2014), Comitetul Economic și Social European a adoptat prezentul aviz cu 226 voturi pentru, 2 voturi împotriva și 3 abțineri.

1. Concluzii și recomandări

1.1 Treptat, instrumentele TIC sunt utilizate în toate sferele vieții noastre. CESE consideră că o abordare digitală în cadrul sistemelor de educație poate contribui la îmbunătățirea calității și creativității educației furnizate comunității, în special dacă este utilizată cu discernământ.

1.2 CESE este convins că rolul profesorilor este esențial pentru succesul inițiativei „Deschiderea educației”. Implicarea acestora în elaborarea și punerea în aplicare a inițiativei, însoțită de formare profesională adecvată, este esențială pentru „deschiderea educației” într-un mod inovator prin noi tehnologii și resurse educaționale deschise (OER), într-un mediu de învățare și predare care se adresează tuturor.

1.3 CESE subliniază că mobilizarea tuturor părților interesate și sprijinul pentru crearea de „parteneriate de învățare” în societate, care să implice școli, întreprinderi, consilii locale, parteneri sociali, organizații ale societății civile, ONG-uri în domeniul tineretului, lucrători de tineret și alți asistenți sociali, părinți și elevi în elaborarea și punerea în aplicare a „programelor de învățământ”, sunt esențiale pentru succesul inițiativei și obținerea unor rezultate concrete, într-un cadru benefic schimbării de paradigmă în domeniul educației.

1.4 CESE atrage atenția asupra necesității de a utiliza în mod eficient programele de finanțare disponibile la nivelul UE și în special la nivelul statelor membre, pentru a sprijini utilizarea optimă – adaptată în mod corespunzător la programele școlare – a noilor tehnologii și resurse educaționale deschise. Bunele practici existente în anumite state membre trebuie să fie analizate, diseminate și încurajate în ceea ce privește, de exemplu, acordarea de stimulente întreprinderilor care doresc să echipeze școlile cu noi tehnologii ale informației și comunicațiilor (TIC).

1.5 CESE consideră că este esențial ca instrumentele de recunoaștere a competențelor dobândite prin utilizarea TIC să fie bine cunoscute întregii comunități și ca aplicarea lor să fie evaluată în mod regulat. Spațiul european al competențelor și calificărilor, în prezent în curs de dezvoltare, ar trebui să contribuie la aceste eforturi direcționate către transparență și validarea competențelor. Acest aspect este esențial pentru a se garanta că întreaga comunitate este familiarizată cu sistemul.

1.6 CESE este ferm convins că, la aplicarea măsurilor de promovare a utilizării noilor tehnologii în procesele de învățare, este necesară o abordare cuprinzătoare, planificată în mod adecvat, atât în ceea ce privește cursurile online deschise și în masă (MOOC), cât și resursele educaționale deschise (OER). Profesorii vor continua cu siguranță să joace un rol-cheie în procesul educațional prin intermediul unei formări și al unor stimulente adecvate. Învățământul bazat pe tehnologie a generat noi provocări pentru Europa. Tehnologia fără profesori își pierde valoarea educativă; în schimb, profesorii care stăpânesc mediul digital vor rămâne actori principali în conceperea unor cursuri atractive pentru persoanele care învață.

1.7 CESE dorește să sublinieze necesitatea unei mai mari incluziuni atunci când se utilizează instrumente TIC în educație, în special în cazul elevilor proveniți din medii dezavantajate, care nu au posibilitatea să achiziționeze dispozitive corespunzătoare, să obțină acces adecvat la internet și să cumpere conținut. Există numeroase exemple de bune practici din întreaga Europă de depășire a acestor obstacole și dotare a persoanelor aflate într-o astfel de situație cu instrumentele de care au nevoie. Cele mai bune practici trebuie să facă obiectul unor schimburi și să fie încurajate.

1.8 De asemenea, CESE consideră că noile tehnologii bazate pe internet permit transferul de cunoștințe dincolo de frontiere, promovând astfel convergența educației din statele membre. Acest lucru este important pentru mobilitatea viitorilor angajați și a viitorilor angajatori pe piețele unificate din Uniunea Europeană, mobilitate care va fi benefică Uniunii.

1.9 CESE consideră că Comisia Europeană ar trebui să asigure sprijinul necesar, precum și mecanisme de coordonare pentru punerea în aplicare rapidă și eficientă a propunerilor discutate în prezentul document, pentru măsurarea progreselor înregistrate și pentru promovarea schimbului de bune practici la nivelul UE. CESE consideră că o punere în aplicare adecvată a propunerilor va contribui, de asemenea, la realizarea obiectivelor generale ale Strategiei Europa 2020.

2. Context

2.1 Comisia Europeană a lansat inițiativa „Deschiderea educației” ca pe un plan de acțiune pentru a rezolva problema utilizării insuficiente sau ineficiente a TIC în educație, precum și alte probleme din sfera digitală care îngreunează menirea școlilor și universităților de a furniza o educație de înaltă calitate, dar și pentru a înzestra elevii cu competențele informatice care, până în 2020, vor fi necesare pentru 90 % din locurile de muncă.

2.2 „Deschiderea educației”, o inițiativă comună condusă de Androulla Vassiliou, comisarul pentru educație, cultură, multilingvism și tineret, și Neelie Kroes, vicepreședintă a Comisiei Europene și comisarul responsabil de agenda digitală, se concentrează pe trei domenii principale:

- crearea de oportunități de inovare pentru organizații, profesori și cursanți;
- utilizarea sporită a resurselor educaționale deschise (OER) pentru a se garanta că materialele didactice realizate cu fonduri publice sunt accesibile tuturor; și
- îmbunătățirea infrastructurii și conectivității TIC în școli.

2.3 Inițiativele care au legătură cu „Deschiderea educației” vor fi finanțate cu fonduri din programul Erasmus+, noul program al UE pentru învățământ, formare, tineret și sport, din programul Orizont 2020, noul program pentru cercetare și inovare, precum și din fondurile structurale ale UE. De exemplu, Erasmus+ va oferi finanțare pentru instituțiile de învățământ pentru a asigura adaptarea modelelor de afaceri la schimbările tehnologice și pentru a sprijini dezvoltarea competențelor profesorilor prin intermediul cursurilor online. Toate materialele educaționale sprijinite prin Erasmus+ vor fi disponibile publicului gratuit, sub licențe deschise.

2.4 Impactul inițiativei „Deschiderea educației” va fi potențat prin recomandările care urmează să fie publicate în vara următoare de către Grupul la nivel înalt privind modernizarea învățământului superior. Acest grup, lansat de comisarul Vassiliou și prezidat de fosta președintă a Irlandei, Mary McAleese, analizează în prezent modul în care învățământul superior poate utiliza cel mai bine noile metode de predare și de învățare.

2.5 Această inițiativă este legată de Marea coaliție pentru locuri de muncă în sectorul digital, o platformă multipartită care vizează soluționarea lipsei de competențe TIC și ocuparea a până la 900 000 de locuri de muncă vacante în domeniul TIC.

3. Observații generale

3.1 „Educația este un proces social” (John Dewey) și va rămâne astfel în condițiile utilizării TIC pe scară largă. Rolul său nu este numai de a asigura transferul de cunoștințe, ci și de a forma cetățeni.

3.2 CESE salută Comunicarea Comisiei privind „Deschiderea educației” ca pe o modalitate de a promova un sistem de educație modern, care sprijină dezvoltarea capacităților studenților, profesorilor și ale societății în ansamblul ei, facilitând astfel utilizarea de competențe digitale noi și de soluții TIC noi și asigurând un proces eficace de transfer de cunoștințe.

3.3 Educația este unul dintre pilonii societăților moderne și un drept al omului. Nicio țară nu poate supraviețui și nu se poate dezvolta fără un bun sistem de învățământ. În prezent, secretul succesului constă în aplicarea TIC în transferul de cunoștințe prin combinarea metodelor moderne și tradiționale. Educația trebuie să urmeze abordarea corectă, cu accent pe dezvoltarea integrată a fiecărui individ, satisfăcând în același timp nevoile reale de pe piață în materie de competențe. Mai mult, fără a neglija nevoile piețelor cu scop lucrativ, sistemele de învățământ ar trebui să răspundă, de asemenea, nevoilor piețelor fără scop lucrativ, cum ar fi anumite domenii de cercetare, știință și arte.

3.4 Școlile au fost întotdeauna în avangarda inovării. Acesta este motivul pentru care, în opinia CESE, echilibrul dintre așa-numitele metode de predare „tradiționale” și utilizarea de tehnologii și soluții noi este esențial pentru o educație de succes. În plus, CESE consideră că sistemele de învățământ trebuie să fie adaptate la schimbările societale globale și la noile provocări.

3.5 În decursul anilor, CESE a tratat tematica abordărilor inovatoare din domeniul educației⁽¹⁾. De exemplu, recentul aviz CESE pe tema „Regândirea educației” a subliniat că predarea disciplinelor „STIM” (știință, tehnologie, inginerie și matematică) ar trebui să se bucure în continuare de o atenție deosebită în sistemele de învățământ, deoarece acestea sunt esențiale pentru dezvoltarea societății tehnologice în care trăim, în care va exista o cerere imensă de resurse umane cu standarde ridicate în materie de cunoștințe științifice și tehnologice. Cu toate acestea, este esențial ca aceste subiecte să fie prezentate elevilor într-un mod mai atractiv și mai creativ, începând de la grădiniță. Această abordare timpurie a avut rezultate bune și poate fi considerată drept o bună practică în mai multe state membre.

3.6 Abordările bazate pe educația digitală și cea online sunt ambele importante. Cu toate acestea, CESE susține că atunci când se utilizează materiale, formate și competențe noi pentru a se asigura transferul de cunoștințe, este vital să se îmbunătățească conținutul, eficiența învățării și rezultatele învățării.

3.7 CESE consideră că implicarea corpului didactic și a partenerilor sociali care reprezintă interesele acestuia este esențială pentru eficiența procesului de deschidere a educației. Având în vedere cele afirmate mai sus, CESE salută ideea de a promova rețele de profesori voluntari care să facă schimb de bune practici și să lanseze noi inițiative.

3.8 Din punctul de vedere al întreprinderilor, CESE este conștient de faptul că noua abordare digitală și noul mediu digital oferă oportunități enorme. Cu toate acestea, CESE consideră că este necesară o anumită precauție, în special atunci când se utilizează „surse deschise”. Deși, în opinia CESE, resursele și cursurile deschise au un rol de jucat în acest proces, piața are nevoie de anumite forme (voluntare) de clasificare și de standardizare, având în vedere procesul de certificare și drepturile de proprietate intelectuală (DPI)⁽²⁾. O analiză critică a calității resurselor educaționale este, de asemenea, importantă și de dorit.

3.9 CESE recunoaște avantajele unui „industrii” a „resurselor educaționale deschise”, atâta timp cât acestea sunt relevante pentru procesele educaționale și sunt în măsură să stimuleze învățarea limbilor străine. Accesul universal continuu la conținutul educațional de înaltă calitate cu acces liber nu este util dacă acesta nu poate fi explorat de către o comunitate din cauza faptului că este într-o limbă pe care majoritatea persoanelor din comunitatea respectivă nu o stăpânesc.

3.10 Pentru CESE este clar că, în ciuda politicilor la nivelul UE recomandate de document, aplicarea efectivă a unor soluții depinde de modul în care fiecare stat membru își structurează propriile politici. Prin urmare, CESE solicită un angajament real din partea liderilor politici din statele membre pentru a se asigura punerea în aplicare a soluțiilor propuse la nivel european, indiferent de diferențele de ritm dintre statele membre în ceea ce privește abordarea acestor chestiuni.

⁽¹⁾ JO C 181, 21.6.2012, p. 143-149; JO C 68, 6.3.2012, p. 11-14 și JO C 68, 6.3.2012, p. 1-10.

⁽²⁾ JO C 191, 29.6.2012, capitolul 4.

3.11 Asemenea oricărei mari schimbări, această „revoluție”, așa cum s-a menționat deja, presupune ca fiecare stat membru să preia inițiativa la nivel politic. Având în vedere cele afirmate mai sus, CESE solicită utilizarea adecvată a programelor de finanțare disponibile la nivelul UE și, în special, la nivelul statelor membre, pentru a sprijini „revoluția” educațională propusă. Deși programul Erasmus + și unele măsuri din cadrul „Orizont 2020” – în ciuda foarte binevenitei creșteri a alocărilor bugetare – nu oferă soluții pentru toate problemele, combinația adecvată a bugetelor naționale cu aceste programe va oferi un impuls real sistemelor de învățământ. O astfel de abordare necesită strategii adecvate și decizii politice din partea fiecărui stat membru, ținând seama de faptul că nu există soluții universale.

3.12 Independent de afirmațiile cu privire la importanța tehnologiilor digitale, educația trebuie să se deschidă, de asemenea, către alte forme de învățare (de exemplu, educația non-formală în afara școlilor). În acest context, ar trebui să se menționeze, de asemenea, că mass-media (ca o resursă de învățare informală) continuă să aibă o importanță relativ scăzută în procesul educațional, în ciuda potențialului considerabil care decurge din complementaritatea sa cu educația formală și a contribuției sale la înțelegerea conținutului digital.

3.13 Promovarea noilor tehnologii trebuie să se bazeze pe principiile accesului și incluziunii sociale a întregii comunități de învățare, acordând o atenție deosebită mediilor sociale diferite din care provin cursanții și diferitelor tipuri de contact cu mijloacele de comunicare digitale care decurg din aceste medii.

3.14 CESE reiterează necesitatea de a implica nu numai comunitatea de învățare, ci și societatea, în general, în definirea celor mai bune practici și abordări care își vor aduce o contribuție decisivă la îmbunătățirea rezultatelor învățării.

4. Observații specifice

4.1 Medii de învățare deschisă

4.1.1 Este nevoie de investiții mai multe și mai bune în calitatea educației și a formării în vederea îmbunătățirii competențelor și a capacității de inserție profesională în țările UE. Prioritățile trebuie să fie clare pentru întreaga comunitate, în special în anumite state membre. Nu are nici un sens să se investească în infrastructură și, în același timp, să nu se investească suficient în domeniul formării profesorilor. Investițiile trebuie să contribuie la dublul obiectiv i) de a consolida capacitatea logistică a școlilor și infrastructura de sprijin și ii) de a îmbunătăți componenta de „cunoștințe” a procesului educațional. Această opțiune este crucială pentru garantarea faptului că sunt exploatate pe deplin oportunitățile din cadrul diferitelor programe de finanțare europene și naționale.

4.1.2 Cele mai bune practici trebuie difuzate pe scară largă. Deși există diferențe (nu numai structurale, ci și culturale) între state membre, ideile, procesele și metodele pot fi adaptate la situația de pe teren dintr-o anumită țară. CESE salută ideea Comisiei de a crea o rețea la nivel european, pentru a promova astfel de bune practici și a le pune la dispoziția tuturor statelor membre.

4.1.3 Studenții pot fi extrem de familiarizați cu tehnologia digitală, dar au totuși nevoie de orientări pentru a învăța cum să utilizeze noile tehnologii în scopuri educative, astfel încât procesul educației digitale să fie un succes. De asemenea, unele obișnuințe tehnologice vor trebui să se schimbe. Aceasta va presupune adaptarea la îndeplinirea sarcinilor prin folosirea tehnologiei, ceea ce ar putea fi inițial dificil, însă ulterior se poate dovedi benefic. Din multe puncte de vedere, studenții, ca și profesorii lor, vor trebui să se schimbe, fiind necesar un efort comun în acest sens.

4.1.4 Tehnologia trebuie să fie tratată ca un mijloc și nu ca un scop. Dacă profesorii și studenții nu sunt instruiți, ei vor utiliza noile instrumente în vechile moduri. Directorii de școli și alte autorități din învățământ trebuie să se asigure că părinții sunt informați cu privire la noile metode de învățare, în cazul în care doresc ca acestea să se impună. Sectorul educației va avea nevoie de lideri vizionari.

4.1.5 Profesorii sunt mai importanți în procesul educațional decât dimensiunea sălii de curs și orele de clasă, prezența sau absența tehnologiei și organizarea școlii și a orelor. Faptul că tehnologia invadează sala de curs trebuie văzut ca o oportunitate de a îmbunătăți statutul profesorilor, ceea ce înseamnă recunoașterea și consolidarea rolului lor central în comunitate. Integrarea noilor procese educaționale și a tehnologiilor de predare în sala de curs nu este o misiune simplă și va necesita profesori calificați care să conducă procesul de schimbare.

4.1.6 Prin urmare, factorii de decizie politică trebuie să se asigure că tehnologia nu este impusă în educație într-un mod care subminează profesionalismul și dedicarea profesorilor. Tehnologia trebuie să servească procesului educațional condus de profesori, și nu invers.

4.1.7 Ca regulă generală, investițiile în formarea profesorilor ar trebui să depășească sumele cheltuite pentru tehnologia în sine.

4.1.8 Tehnologia are tendința de a se dovedi foarte utilă pentru cursanții care au cel mai puțin nevoie de ajutor. Statisticile arată că studenții universitari au mai multe șanse să completeze un MOOC decât alte persoane. Cursurile de tip MOOC nu sunt suficiente pentru a rezolva cele mai presante provocări educaționale, dar ar fi util să fie introduse în învățământul secundar și în formarea profesională.

4.1.9 Transparența și recunoașterea competențelor dobândite prin intermediul TIC (atât în interiorul, cât și în afara școlilor) sunt de o mare importanță, ca și asigurarea calității proceselor de recunoaștere. Studenții, educatorii și angajatorii trebuie să fie implicați în conceperea unor procese de recunoaștere și să fie motivați de acestea.

4.2 Resursele educaționale deschise

4.2.1 Pentru a stimula utilizarea resurselor și a conținutului digital, există o nevoie clară de a spori învățarea limbilor străine (în special engleza), nu numai în comunitatea studenților, ci și în rândul profesorilor.

4.2.2 Pentru a crea săli de curs digitale, cei care le vor proiecta vor avea nevoie de competențe organizatorice și pedagogice corespunzătoare. Sălile de curs vor fi în măsură să consolideze învățarea digitală în cazul în care sunt concepute ca spații de învățare activă, axate pe studenți, și dispun de resursele necesare pentru a răspunde nevoilor educaționale ale tuturor tipurilor de studenți.

4.2.3 CESE este de acord că portalul Open Education Europa reprezintă un pas important care va permite comunității să țină pasul cu acest proces. Consideră că utilizarea acestuia ar trebui să fie promovată în mod corespunzător, iar conținutul său să fie monitorizat și evaluat în mod constant. O atenție specială va trebui acordată diversității lingvistice a resurselor cu scopul de a facilita utilizarea acestora.

4.3 Conectivitate și inovare

4.3.1 CESE este conștient de faptul că capacitatea infrastructurilor TIC diferă de la un stat membru la altul, un fapt de care este important să se țină seama la punerea în aplicare a diverselor propuneri. Cu toate acestea, dezvoltarea infrastructurii în bandă largă, în special în zonele îndepărtate, trebuie, cel puțin, să devină/rămână o prioritate.

4.3.2 Este important să se asigure un acces mai larg la TIC pentru grupurile defavorizate, care să le permită să se integreze. Serviciile comunitare/centrelor care oferă acces la internet și învățare on-line, precum și „bibliotecile on-line” școlare oferă un potențial imens.

4.4 Eforturi concertate în direcția valorificării oportunităților oferite de revoluția digitală

4.4.1 CESE consideră că este esențial să se măsoare efectele unor astfel de politici. Așa cum s-a menționat anterior, există diferite abordări și niveluri diferite de implicare a comunității în cadrul procesului educațional. Trebuie să fie posibilă măsurarea „revoluției digitale” prin utilizarea unor indicatori-cheie de performanță care să acopere nu numai chestiuni practice (procentul de studenți din sistemul de învățământ, numărul de utilizatori noi ai resurselor deschise, numărul de calculatoare și cărți electronice din sălile de curs, etc.), ci și impactul noilor metode digitale asupra școlilor, studenților și profesorilor, inclusiv în ceea ce privește îmbunătățirea competențelor lingvistice ale acestora.

4.4.2 Necesitatea ca întreaga comunitate să fie implicată în proces nu poate fi subliniată îndeajuns. Profesorii și rolul lor central au primit deja atenția pe care o merită, dar rolul esențial jucat de familii și de mediul social respectiv trebuie, de asemenea, să fie recunoscut. La punerea în aplicare a unor politici educaționale inovatoare și incluzive, familiile vor avea întotdeauna un rol decisiv în a-i ajuta pe elevi și studenți să se adapteze la noile instrumente de învățare digitale. Este esențial ca familiile să joace un rol pozitiv în acest proces de schimbare. CESE recunoaște, de asemenea, contribuția unică a lucrătorilor de tineret și a altor asistenți sociali, care, în cadrul activității lor profesionale, sprijină și motivează persoane de toate vârstele să profite de diferite inițiative din domeniul educației.

Bruxelles, 26 februarie 2014

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Henri MALOSSE